

น้ำตาล ผืน และข้าวราชัน กาญจนระวีนิช

น้ำตาล ผืน และ ข้าว อะไรเป็นสินค้าออก หรือสินค้าเข้าที่สำคัญของคนไทยทั้งนี้ย่อมแล้วแต่กาลสมัย ตั้งแต่เดิมน้ำตาลของไทยคือผลผลิตจากต้นตาลโตนตึงซึ่งเป็นต้นไม้สูง (BORASSUS FLABELLI FERA) คล้ายต้นมะพร้าว นอกจากใบตาลที่มีลักษณะคล้ายพัด และใช้ประโยชน์ได้ทั้งลำต้น ใบ และลูกตาล คนไทยอาศัยน้ำหวานที่ออกจากรวงหรือช่อดอก เรียกว่า น้ำตาลสด มาทำน้ำตาลปึกและขนมหวานต่าง ๆ ได้ แม้แต่ตาลปัตรที่พระภิกษุในพุทธศาสนาใช้ในพิธีกรรม ก็คือพัดใบตาลที่มีด้ามยาว ต้นตาลโตนตึงนั้นมีปลูกกันแพร่หลาย แต่ไม่มีทั่วไปในประเทศที่ภูเก็ตเคยปลูกกันมากที่หาดสุรินทร์และบางเทา พอใช้ทำขนมหวาน จังหวัดเพชรบุรีปลูกกันมากจนขนมหวานของเพชรบุรีมีชื่อเสียง เช่น ขนมหม้อแกง บ้าบิ่น ประกริมไข่เต่า ฯลฯ

ส่วนน้ำตาลที่ทำจากอ้อยนั้น ไม่มีหลักฐานว่าเริ่มมีแพร่หลายในสมัยใด ตามประวัติศาสตร์ ในรัชสมัยพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ร.2) ก็มีเอกสารอ้างอิงว่าไทยมีน้ำตาลที่จะขายให้ จอห์น คราวฟอร์ด (JOHN CRAWFURD) ผู้แทนอังกฤษได้เป็นจำนวนมาก น้ำตาลที่คนไทยเสนอขายในครั้งนั้นไม่ใช่ น้ำตาลที่ทำจากตาลโตนตึง เพราะน้ำตาลจากต้นตาลโตนตึงนั้นมีปริมาณจำกัด และเหมาะสำหรับทำขนมหวานแบบไทยเท่านั้น น้ำตาลที่เสนอขายนั้นคงจะเป็นน้ำตาลที่ทำจากอ้อย ที่ชาวจีนนิยมปลูกในต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัชกาลที่ 3 ทางอังกฤษได้พยายามส่งทูตพาณิชย์มาเจรจาเพื่อเปิดประตูกำกับไทย เริ่มด้วยการส่งนายร้อยเอกเฮนรี เบออร์นี่ จากปีนังมาเจรจากับไทยเรื่องปัญหาแหลมมลายู ในปี ค.ศ.1825 (พ.ศ.2368) สัญญาที่รัฐบาลไทยลงนามร่วมกับเฮนรี เบออร์นี่นั้นเป็นสัญญาระหว่างชาติที่เคารพอธิปไตยของแต่ละฝ่ายที่จะทำการค้าขายตามประเพณี และเคารพสิทธิของรัฐบาลไทยที่จะห้ามมิให้มีการนำฝิ่นเข้ามาจำหน่ายในพระราชอาณาจักรสยาม

ย

การทำสัญญากับร้อยเอกเฮนรี เบออร์นี่ ครั้งนั้นได้เปิดประตูให้ ทูตานุทูตต่าง ๆ จาก 6 ประเทศได้เข้ามาทำสัญญาค้าขายกับไทย ในช่วงปี ค.ศ.1826 ถึง 1830 (พ.ศ.2369 ถึง 2373) ทั้ง ๆ ที่ในสมัยนั้นประเทศสยามยังไม่มีการนำเข้าฝิ่นเข้ามาจำหน่ายในพระราชอาณาจักรสยาม

ในปี ค.ศ. 1840 รัฐบาลไทยได้จับเรือจีน 2 ลำ ที่นำฝิ่นจากสิงคโปร์มาขายในเมืองไทย ก็ได้เกิดกรณีพิพาทเพราะเรือที่นำฝิ่นมานั้นเป็นของคนจีนในบังคับสิงคโปร์ของอังกฤษ ซึ่งในที่สุดฝ่ายไทยก็ต้องปล่อยเรือสองลำนั้นไปเพื่อหลีกเลี่ยงความยุ่งยากกับอังกฤษ เพราะอังกฤษได้แม่แสนยานุภาพเข้ามาในเอเชีย จนกระทั่งพม่าได้ถูกปราบไปในปี ค.ศ.1826 (พ.ศ.2369) และแม่แตงจีนก็ต้องยอมจำนนต่ออิทธิพลของอังกฤษในปี ค.ศ.1840 (พ.ศ.2383) เพราะพ่อค้าอังกฤษในสมัยนั้นมีความเห็นว่า ประเทศสยามเป็นประเทศเล็ก ๆ ที่น่าจะยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ประเทศใหญ่เช่นจีนได้ยินยอมไว้แล้ว

ในปี ค.ศ. 1844 (พ.ศ.2387) ได้เกิดกรณีพิพาททางการค้าระหว่างไทยกับนายโรเบิร์ต ฮันเตอร์ (ROBERT HUNTER) พ่อค้าชาวอังกฤษซึ่งได้ขอให้รัฐบาลอังกฤษส่งเรือรบมาตัดสินข้อพิพาท แต่รัฐบาลอังกฤษมิได้ตอบสนอง

ในปี ค.ศ.1850 (พ.ศ.2393) ทางอังกฤษได้ส่งเซอร์ เจมส์ บรูค (SIR JAMES BROOKE) ในฐานะผู้แทนของสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรียของอังกฤษ เข้ามาเพื่อเจรจาทำการค้ากับฝ่ายไทย แต่ในขั้นต้นฝ่ายไทยยังคงยืนยันเงื่อนไขที่ทำไว้ตามสัญญากับร้อยเอกเบออร์นี่ เมื่อปี ค.ศ.1826 (พ.ศ.2369) แต่เซอร์ เจมส์ บรูคก็ยืนยันว่าเขามีอำนาจจากสมเด็จพระราชินีอังกฤษ และขอให้ฝ่ายไทยยกเลิกการห้ามส่งข้าวออกนอกประเทศและเรียกร้องให้คนในบังคับอังกฤษขึ้นศาลกงสุลอังกฤษ แต่ฝ่ายไทยก็ยังคงยืนยันที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ตกลงไว้กับร้อยเอกเฮนรี เบออร์นี่ เซอร์ เจมส์ บรูค จึงต้องกลับมือเปล่า ประเทศสยามก็ยังไม่ยอมส่งข้าวไปขายต่างประเทศ จะขายก็แต่น้ำตาลซึ่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญส่วนฝิ่นที่อังกฤษถือว่าเป็นสินค้าสำคัญของอินเดียในทางกรุงรัตนโกสินทร์นั้นไม่ยอมให้นำเข้ามาในประเทศสยาม

การที่ เซอร์ เจมส์ บรูค ต้องเดินทางกลับไปจากประเทศสยามโดยไม่สามารถเจรจาแก้ไขสัญญาเดิมได้เลย จึงเป็นที่เข้าใจกันว่า เซอร์ เจมส์ บรูค คงจะกลับมาอีกพร้อมทั้งเรือรบอังกฤษเพื่อแก้ไขสัญญาให้สำเร็จ แต่เมื่อสิ้นแผ่นดินพระนั่งเกล้าแล้ว ทางอังกฤษเชื่อว่า พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 มีพระปรีชาสามารถเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลกได้ดี จึงส่งเซอร์ จอห์น เบบริง (SIR JOHN BOWRING) เป็นผู้แทนสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรียเข้ามาเจรจาทำสัญญากับฝ่ายไทยอีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ.1855 (พ.ศ.2398) และไทยก็ได้โอนอ่อนตามคำเรียกร้องของอังกฤษ หลักใหญ่ของสัญญาการค้าใหม่ ก็คือ ภาษาศุลกากรให้เก็บในอัตราร้อยละ 3 และให้อังกฤษมีสิทธินำฝิ่นเข้ามาขายในเมืองไทยได้โดยมีต้องเสียภาษี และให้คนไทยในบังคับอังกฤษขึ้นศาลกงสุลอังกฤษ สัญญาฉบับนี้จึงเป็นแบบฉบับและหลักการที่ประเทศสยามจำเป็นต้องนำมาใช้กับประเทศอื่น ๆ ทั้งจากอเมริกาและยุโรป ในช่วง 50 ปีต่อมา เป็นที่น่าสังเกตว่า เซอร์ จอห์น เบบริง ได้รายงานไว้ว่าน้ำตาลจะเป็นพืชผลทางเศรษฐกิจและสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย ตั้งแต่นั้นมาคนจีนในประเทศสยามก็สู้ฝิ่นกันไม่ได้โดยเสรี แต่เป็นที่น่าสนใจว่า หลักฐานทางภูเก็ท แสดงว่าได้มีการนำฝิ่นเข้ามาใช้ในหมู่ชาวจีนที่ทำเหมืองแร่ ตั้งแต่ต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

แต่เมื่อถึงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5) ก็ปรากฏว่าประเทศสยามได้กลายเป็นลูกค้าที่ต้องซื้อน้ำตาลจากยุโรป ดังปรากฏในเอกสารที่ทางราชการได้เผยแพร่ในการแสดงสินค้านานาชาติ ที่เมืองเซนต์หลุยส์ ในปี ค.ศ.1904 (พ.ศ.2447) ซึ่งกล่าวว่า ประเทศสยามเคยปลูกอ้อยอย่างกว้างขวางในต้นศตวรรษที่แล้ว แต่นาครคของอุตสาหกรรมน้ำตาลก็ได้ขยายตัวดึงค่าพยากรณ์ของเซอร์ จอร์น เบาริง แต่กลับทรุดลงดังที่ได้เกิดขึ้นในดินแดนหลายแห่ง เพราะไม่สามารถแข่งขันกับการผลิตน้ำตาลจากหัวบีทในยุโรปได้ ถึงแม้จะยังมีการปลูกอ้อยอยู่ในประเทศสยาม ก็เพียงแต่ปลูกใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ ร่วมกับการใช้น้ำตาลจากต้นโตดและจากมะพร้าว ในเอกสารดังกล่าว ยังแสดงตัวเลขการส่งน้ำตาลทรายจากต่างประเทศ ไว้ด้วยดังนี้ :-

ย ย ย ค.ศ.1900 ย ค.ศ.1901 ย ย ค.ศ.1902

ย ย ย ย ย ย ย ย นาท ย ย ย ย ย นาท ย ย ย ย ย นาท

น้ำตาล ย ย ย ย 1,714,833 ย ย 1,449,630 ย ย 2,061,257

แต่การส่งข้าวไปขายต่างประเทศ

ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ได้ขยายตัวมากขึ้นดังนี้ ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย 37,469,597 ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย 60,268,327 ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย 69,846,978

ในยุคที่เกิดสงครามในยุโรปที่กษัตริย์นโปเลียนของฝรั่งเศสได้แผ่อำนาจไปทั่วภาคพื้นทวีป แต่ก็คงมีกองทัพเรืออังกฤษที่สามารถปิดเส้นทางการค้าทางทะเล มิให้ฝรั่งเศสสามารถติดต่อกับดินแดนทางทวีปอเมริกาได้ เช่นเดียวกับในยุคลงครามโลกครั้งที่สอง ที่ฝ่ายสหประชาชาติได้ปิดวงล้อมทางทะเล มิให้อิตเลอรร่นำสินค้าเข้าจากด้านมหาสมุทรแอตแลนติกได้ ชาวยุโรปเคยได้สั่งซื้อน้ำตาลจากหมู่เกาะในทะเลแคริบเบียนได้ แต่เมื่อเกิดปัญหาที่ทัพเรืออังกฤษขัดขวางการเดินเรือ ชาวยุโรปก็เรียกร้องรสวนานที่เคยได้รับ กษัตริย์นโปเลียนจึงได้ประกาศให้มีการส่งเสริมการผลิตน้ำตาลจากหัวผักกาดบีทเป็นการใหญ่

เมื่อชาวยุโรปหันมาปลูกหัวผักกาดบีทกันมากขึ้นและสามารถใช้เครื่องจักรเข้ามาช่วยจนกระทั่งสามารถผลิตน้ำตาลได้ล้นตลาดในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 คือต้นรัชกาลที่ห้า คนปลูกไร่อ้อยในประเทศสยามไม่ได้รับการสนับสนุนให้แข่งขันกับน้ำตาลจากต่างประเทศเพราะคนไทยกำลังระดมกำลังปลูกข้าว ก็พากันเลิกทำไร่อ้อย และประเทศสยามก็จำเป็นต้องสั่งซื้อน้ำตาลทรายจากต่างประเทศอยู่หลายสิบปี จนกว่าจะได้มีการฟื้นฟูอุตสาหกรรมน้ำตาลใหม่ในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยยอมซื้อน้ำตาลที่ผลิตเองที่แพงกว่าของต่างประเทศ มาในขณะนั้นจะเห็นได้จากตารางราคาน้ำตาลทรายทั่วโลก เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2541 ปรากฏว่าประเทศยุโรปไม่สามารถผลิตน้ำตาลมาแข่งขันกับหมู่เกาะแคริบเบียนหรือบราซิลหรือไทยได้ เพราะราคาสูงกว่ามาก และประเทศไทยควรจะส่งเสริมให้มีการผลิตน้ำตาลส่งออกไปขายต่างประเทศให้มากขึ้นในยามที่เรากำลังต้องการเงินตราต่างประเทศไปใช้หนี้ที่รัดพันเราอยู่ในทุกวันนี้ โดยไม่ปล่อยให้การเมืองทำลายอุตสาหกรรมเกษตรแขนงนี้อีก

ราคาน้ำตาลทรายทั่วโลก วันที่ 1 มกราคม 2541

ประเทศ ย ย ย ราคาต่อกิโลกรัม ย ย ย คิดเป็นเงินบาท

อังกฤษ ย ย ย 0.7 โ 0.8 ปอนด์ ย ย ย 59.89 โ 68.44

เยอรมันนี่ ย ย ย 1.89 มาร์ค ย ย ย 53.97

เบลเยียม ย ย ย 46.76 ฟรังก์ ย ย ย 65.36

นอร์เวย์ ย ย ย 11.50 โครน ย ย ย 79.52

สวีเดน ย ย ย 1.50 ฟรังก์ ย ย ย 53.17

แคนาดา ย ย ย 0.845 โ 0.995 ดอลลาร์ ย ย ย 30.56 โ 35.98

สหรัฐอเมริกา ย ย ย 0.887 โ 1.0536 ดอลลาร์ ย ย ย 45.88 โ 55.13

บราซิล ย ย ย 0.62 รีอัล ย ย ย 32.44

อัฟริกาใต้ ย ย ย ย ย ย ย ย 3.3 แรนด์ ย ย ย ย ย ย ย ย 34.97

ออสเตรเลีย ย ย ย ย ย ย ย ย 1.16 เหรียญ ย ย ย ย ย ย ย ย 41.73

นิวซีแลนด์ ย ย ย ย ย ย 1.19 เหรียญ ย ย ย ย ย ย ย ย 37.08

ฟีจี (ภายใน) ย ย ย ย ย ย 0.34 เหรียญ ย ย ย ย ย ย ย ย 13.95

ฟีจี (สั่งเข้า) ย ย ย ย ย ย 0.87 เหรียญ ย ย ย ย ย ย ย ย 37.47

จีน ย ย ย ย 6 หยวน ย ย ย ย ย ย ย ย 38.58

ฮ่องกง ย ย ย ย ย ย ย ย 8.82 ย ย ย ย ย ย ย ย 59.62

อินเดีย ย ย ย ย ย ย 11.4 รูปี (ราคาควบคุม) ย ย ย ย ย ย ย ย 17.36

อินเดีย ย ย ย ย 15.5 โ 16.5 รูปี (ตลาดเสรี) ย ย ย 23.61 โ 25.13

อินโดนีเซีย (สั่งเข้า) ย ย ย ย ย ย ย ย 1600 โ 3000 รูเปีย ย ย ย ย 8.61 โ 16.14

ญี่ปุ่น ย ย ย 215 โ 225 เยน ย ย ย ย 89.12 โ 93.27

เกาหลี ย ย ย ย 713 วอน ย ย ย ย ย ย ย ย 24.53

ฟิลิปปินส์ ย ย ย ย ย ย 22 เปโซ ย ย ย ย ย ย ย ย 27.21

สิงคโปร์ ย ย ย ย ย ย ย ย 0.90 เหรียญ ย ย ย ย ย ย ย ย 27.61

ไต้หวัน ย ย ย ย 33 เหรียญ ย ย ย ย ย ย ย ย 51.16

ไทย ย ย ย ย ย ย 13.5 บาท (ราคาควบคุม) ย ย ย ย ย ย ย ย 13.50

(อัตราแลกเปลี่ยน 52.32 โ มิตซูชิ บางกอกโพสต์ 22 ก.พ. 2541)

ในปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวขึ้นเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวได้เป็นอันดับหนึ่งของโลก และส่งออกน้ำตาลได้อยู่ในขั้นแนวหน้า ส่วนด้านพืชที่เคยถูกอังกฤษบังคับให้สั่งเข้านั้นไทยก็กลายเป็นดินแดนที่มีการส่งยาเสพติดผ่านออกสู่ตลาดโลกแหล่งสำคัญ ถึงแม้ฝิ่นจะไม่เป็นที่นิยมของตลาดโลกในปัจจุบัน แต่ออนุพันธ์ของฝิ่นก็ยังครองตลาดอยู่ ภูเก็ตคงไม่มีบาทบาทในปัจจุบันในสินค้าทั้งสามประเภทนี้

ย